

Hijmans

produktiemilieu omvat; voorts wordt als hoofdthema 'verwerking en marktvoorziening' genoemd, waarbij zaken als marktverzadiging, overcapaciteit en stringenter eisen in verband met milieuverontreiniging worden genoemd. Zelfs wordt het onderzoek ten behoeve van de ontwikkelingslanden vermeld.

Het lijkt ons, dat de meerjarenvisie Landbouwkundig Onderzoek 1982-1986 zich langs onze denklijnen beweegt. Nu is het in deze tijd meestal zo, dat iedereen alles plaatst in het kader van de maatschappelijke ontwikkelingen en van het voortschrijdende inzicht. Maar tegelijkertijd weet ook iedereen, dat veel dingen – en dat geldt ook voor beleid – een hoeveelheid van beweging hebben, die het moeilijk maakt om van koers te veranderen, om de koers bij te stellen. Zo zou het niet vreemd zijn, wanneer dat ook zou gelden voor de richting en de gerichtheid van onderzoek en voorlichting.

Onze Minister van Landbouw en Visserij zegt in zijn antwoord op vragen en opmerkingen vanuit de vaste Commissie voor Landbouw en Visserij uit de Tweede Kamer, (hoofdstuk XIV, nr. 34) dat 'sturing van het onderzoek in de eerste plaats gebeurt door het geven van beleidsaanwijzingen'.

Wij zouden graag van de Minister vernemen – tegen de achtergrond van ons betoog – hoe krachtig hij het stuur van de onderzoekswagen, via het geven van beleidsaanwijzingen, in handen wil en zal nemen, zulks als bijdrage aan de ontwikkeling van nieuwe beleidslijnen, gegeven de maatschappelijke ontwikkelingen op vele fronten en in het belang van de landbouw op langere termijn.

□

De heer **Kruisinga** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met een woord van waardering uit te spreken aan het adres van de Minister, voor hetgeen hij in deze functie – ik zie dan even af van de andere functies die hij heeft bekleed zoals het ambt van Minister van Ontwikkelings-samenwerking en het voorzitterschap van één van onze belangrijkste partijen – heeft gedaan.

Verder spreek ik een woord van waardering uit voor de uitstekende staf, waarover de Minister beschikt op het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Ik kom tot een paar algemene opmerkingen.

Ik moet ingaan op het actuele punt van het overleg in Brussel. Men is ten aanzien van deze belangrijke bedrijfstak nog steeds niet gekomen tot een verantwoorde prijsvorming. Ik weet, dat de Minister er alles aan doet om één en ander zoveel mogelijk te bevorderen. Het betreft een zéér late besluitvorming, die voor een zeer groot deel van onze beroepsbevolking érg storend is!

In het kader van de EG zal moeten worden getracht in elk geval de volgende elementen recht overeind te houden: het vrije verkeer, de gemeenschappelijke financiering, alsmede het niveau van de prijsstelling.

Op het punt van de prijsstijging en de indexering, kom ik straks bij de bespreking van de micro-economie in de landbouw terug.

Wel wil ik nu al zeggen dat een degressieve prijsstelling bij ons op grote bezwaren zal stuiten. Omdat die, zoals de Minister al heeft gezegd, de efficiency in de landbouw zal tegengaan! Men heeft deze óók, wat de industriële bedrijvigheid in de EG betreft, niet gewenst. In de schoeisel-industrie bij voorbeeld is geen sprake van een degressieve prijsstelling. Ik zie niet in waarom dit in de landbouw wel zou moeten gebeuren.

Nederland is sterk gespecialiseerd, in de landbouw. Dat blijkt ook uit de cijfers. Het heeft een hoog ontwikkelde technologie, voorlichting en onderwijs op dit terrein.

De landbouw is in Nederland in feite een speerpunt-industrie. Daarin heeft veel innovatie plaatsgevonden.

Zien wij dan naar de macro-economische plaats van de landbouw – graag hoor ik over de toekomst daarvan een beschouwing van de Minister – en naar de handelsbalans, dan blijkt dat de landbouw tot ongeveer 40% verantwoordelijk is voor onze export.

Mijnheer de Voorzitter! Dat is niet zomaar export, bij voorbeeld van aardgas dat men wint. Neen, daaraan gaat een sterk arbeidsintensieve bedrijvigheid vooraf. Wat kost dat de Nederlandse consument of burger nu eigenlijk? De hoogte van die kosten wordt dikwijls schromelijk overdreven. Door de heren Veen en Hijmans is zoëven gezegd dat er sprake is van een betrekkelijk goedkoop voedingspakket. Dat is juist. Er is ook sprake van een relatief hoogwaardig kwalitatief voedingspakket hoewel er natuurlijk nog wel één en ander op aan te merken is. Als wij de kosten hiervan bekijken in de totaliteit van de Nederlandse begroting, komen wij in de

buurt van f 200 miljard. Wanneer wij kijken naar de begroting van het Ministerie van Landbouw en Visserij bedragen de kosten ongeveer f 2,5 miljard. Hierbij moet nog rekening worden gehouden met de bijdragen van 7½% die geretourneerd wordt uit de 1% heffing van de b.t.w. en die enkele miljarden guldens bedraagt. Dit alles vormt de bijdrage uit de collectieve uitgaven die dit voedingspakket ons kost.

De opbrengst voor Nederland is, lijkt mij, van essentiële betekenis. Er is een buitengewoon interessant persbericht uitgegeven door het Ministerie van Landbouw en Visserij waaruit blijkt dat de agrarische export nog een steeds stijgende lijn vertoont. Er is sprake van een stijgende lijn in de belangrijkste sector, namelijk die van de zuivel, in de veesector en in de sector van groente en fruit en siergewassen. Ik hoor graag van de Minister wat zijn visie is met betrekking tot de export met het de toekomst.

Het Nederlandse exportpakket mag er alleen kwalitatief zijn maar óók kwalitatief. Het pakket zorgt voor een wezenlijke behoefte binnen de EEG en wereldwijd. Er is een groot proteïnetekort. In zijn vorige functie heeft de Minister gelegenheid gehad, veel in de ontwikkelingslanden te vertoeven. In de laatste drie jaren heb ik uit hoofde van mijn functie ook die gelegenheid gehad. Als men in die landen rondkijkt constateert men schrikbarend veel gevallen van ondervoeding. Als er naar die ondervoeding wordt gevraagd, wordt dat vaak versluierd beantwoord. Als je dan zegt dat er duidelijk sprake is van ondervoeding, antwoordt men dat het alleen maar om een gebrek aan calorieën gaat. Men hoeft maar een aan de basis opgeleid arts te zijn om de ziekte kwasiorkor, eiwittekort en proteïnetekort in die landen te herkennen.

Wat dat betreft mag onze export er zijn; dus zowel in kwantitatief als kwalitatief opzicht mogen wij onze hoed ervoor afnemen. In die zin is een stimulering van dit type produktie van grote betekenis. Ik weet dat op den duur men in de ontwikkelingsgebieden zelf tot proteïneproduktie zal moeten overgaan, maar proteïneproduktie en de produktie van dierlijk eiwit is geen eenvoudige zaak. Om de boer hangt vaak nog een sfeer van primitiviteit. Terwijl vandaag de dag de produktie van hoogwaardig eiwit een hoog ontwikkelde technologie is. Het is bij wijze van spreken gemakkelijker om in Maleisië een bulk-tanker te bouwen dan hoogwaardig eiwit te produceren.

Kruisinga

Er zullen naar mijn gevoelen nog generaties overheen gaan voor men in de ontwikkelingslanden in staat is dat type producten te produceren. Zo lang dat niet het geval is, moet de produktie van de Nederlandse landbouw ook worden gezien in het perspectief waaraan wereldwijd, dus niet alleen binnen de EG, behoefte is.

De landbouw is een essentiële poot van de Nederlandse handelsbalans. Ik zie niet in hoe dat binnen korte tijd zal veranderen. Ik hoor graag het oordeel van de Minister hierover in zijn antwoord.

De heren Hijmans en Veen hebben gesproken over het micro-economisch aspect. Wordt de boer nu beloond? Heeft hij er persoonlijk veel aan? Ik heb enkele cijfers opgevraagd waarover ik het oordeel van de Minister wil vernemen. Het gaat erom hoe de inkomsten van de industrie-arbeider en de arbeider in de agrarische sector zich tot elkaar verhouden. In de industriële landen verhouden de inkomsten van de arbeider in de agrarische sector zich tot die van de arbeider in de industrie als 67 tot 100. In de ontwikkelingslanden is het nog veel erger: daar is de verhouding 25 tot 100. Zijn deze cijfers juist? Wil de Minister hierover een oordeel geven?

Het is een belangrijke zaak, ook in wereldwijd verband, als wij de produktie in de agrarische sector, ook in de ontwikkelingslanden, willen verhogen.

Dan is er gesproken over een betere inkomenspositie, gelet op de prijsverhogingen die onlangs hebben plaatsgevonden. Ik wijs echter op de cijfers van het Landbouw-Economisch Instituut, onder andere op een grafiek gepubliceerd in een van de verslagen van het instituut, over de ontwikkeling en de resultaten van de grote weidebedrijven. Daaruit ziet men dat jarenlang belangrijke verliezen zijn geleden in de landbouw. Op het ogenblik is de inkomensontwikkeling een beetje beter. Daarbij is echter nog nauwelijks rekening gehouden met de vergoeding van het geïnvesteerde vermogen en de noodzakelijke rentevergoeding daarnaar. Die is toch bitter noodzakelijk. Het Ministerie van Landbouw en Visserij heeft op 21 april een uitstekend persbericht uitgegeven over de sterke stijging van de kosten. Ik wil hierover met het oog op de toekomst het oordeel van de Minister horen. Ik wijs op stijging van de kosten van veevoer, op die van meststoffen, van brandstof, van onderhoud, van gewasbeschermingsmiddelen, enzovoorts.

Ik heb zoëven gesproken over de kwaliteit van de produktie van de Nederlandse landbouw. Ik stelde die in het kader van de behoefte van Europa en de wereld. Nu speelt binnen de EEG ook een andere zaak. Ik noemde al een wereldwijd tekort aan proteïne. Wat, gemiddeld genomen, de Nederlandse tuin- en landbouw en visserij produceert, voorziet in een wezenlijke behoefte. Kijken wij nu naar de totaliteit van die EEG-onderhandelingen, dan zien wij dat op dit ogenblik grote steun in het voornemen ligt aan de tabaksproduktie. Als ik goed ben geïnformeerd, zullen de kosten van de TEOGA-tabak 648 miljoen rekeneenheden, ongeveer f 2 miljard, bedragen. Je vraagt je af of de linkerhand van de regering dan wel weet wat de rechter doet. De ministeries van volksgezondheid van o.a. het verenigd Koninkrijk en Nederland belasten zich met de bestrijding van het tabaksgebruik enerzijds en anderzijds vinden in Brussel grote uitgaven plaats om de tabaksproduktie in bij voorbeeld Griekenland te bevorderen. Wat kunnen wij daartegen doen? Op welke wijze kunnen wij zorgen voor een kwalitatief betere produktie ook in Europa? Daarvoor zijn wij in het kader van de EG mede verantwoordelijk.

Een van de grootste maatschappelijke problemen is het alcohol-probleem, niet alleen in de Westerse wereld, maar niet alleen daar, ook in de ontwikkelingslanden. Er is geen ontwikkelingsland waar Heineken niet binnen de kortste keren een brouwerij sticht. Als ik goed ben geïnformeerd, wordt er op dit ogenblik in de EG een produktie-niveau bereikt van ongeveer 90 miljoen hectoliter tafelwijn. Dat betekent een overschot in de buurt van de 20 miljoen hectoliter. Wat gaan wij daarmee doen? Op welke wijze gaan wij dat besteden? Ik heb geluiden gehoord dat de beste oplossing zou zijn om het, zoals een Engelsman tegen mij zei, het door de 'gutter' te gooien. Dit is ook de goedkoopste oplossing.

Als wij een kwalitatief optimale voorziening van de voeding voorstaan – vroeger heette het ministerie van Landbouw, het ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening – kunnen wij aan die problemen van het produceren van niet alleen onnoodzakelijke, maar ook schadelijke producten, niet voorbij gaan!

Ik wil voorts spreken over een punt, waarover óók een mythe een fabel is opgebouwd. In het blad Aspecten van Internationale Samenwerking, een publikatie van het Ministerie van

Buitenlandse Zaken afdeling ontwikkelingssamenwerking, las ik in een studie van de Food and Agriculture Organisation, 'Agriculture towards the year 2000', dat zelfs een verdubbeling van de voedselproduktie het hongerprobleem in het jaar 2000 niet oplost. Ik deel het oordeel van die studie. Daarnaast neem ik ook kennis van de mythe die er bestaat rondom de zogenaamde boterberg. Ik weet niet of de Minister kennis heeft genomen van de publikatie van de European Democratic Group: Food for Europeans. Daarin is de voorraad consumptie voorgerekend die in de EG aanwezig is. Men heeft berekend, dat in de EG ongeveer voor 8 dagen boter in voorraad is, voor 24 dagen magere melkpoeder, voor 14 dagen vlees, voor 34 dagen tarwe en voor 5 dagen gerst. Nu is algemeen bekend, dat wij voor een jaar aardolie in voorraad hebben. Heeft men ooit nagedacht over de betekenis van de aanwezigheid van een 'strategische voedselvoorraad'? Ik denk hierbij aan de enorme consequenties van ondoelmatige produktie van voeding in Oost-Europa. Daar heeft die geleid tot een duidelijk voedseltekort. In de publikatie die ik zojuist heb genoemd, wordt gezegd: wij moeten niet spreken over een boterberg, maar over een botermolschoop. Is op dit ogenblik eigenlijk wel voldaan aan het creëren van een voldoende strategische voorraad wat de voeding betreft? Is er op dit gebied wel een voldoende buffer?

Ik wil niet pleiten voor overdreven voorraden, maar wel voor een voldoende voedselvoorziening en een voldoende bescherming, ook onder moeilijke omstandigheden, van onze voeding. Het wordt hóóg tijd dat er stelling wordt genomen tegen dikwijls om politieke redenen ingegeven slogans inzake overproduktie, die er in werkelijkheid niet is. Nu weet ik wel dat er een deel van de koopkrachtige vraag niet op de wereld is. Gelukkig ontstaat er echter enige koopkrachtige vraag. Als er één ding is waaraan men 'wereldwijd' moet denken bij de bevordering van de ontwikkelingssamenwerking betreft dit ongetwijfeld de 'human resources'. Voor dit laatste zijn drie dingen zeker essentieel: onderwijs, voeding en gezondheid. Zonder dat gaat het niet.

Als ik nu kom te spreken over de kwaliteit, wil ik eigenlijk ook pleiten voor een nauwere samenwerking tussen FAO en WHO in het kader van de codex alimentarius. Ik zie niet in waarom er verschillende normen moeten worden vastgesteld door de EG, de CMEA en de FDA, als er zo

Kruisinga

weinig deskundigen zijn. Die deskundigen kunnen in het kader van de codex alimentarius 'wereldwijde' normen voorstellen. Dat zal de kwaliteit van de voeding wereldwijd ten goede komen. Nederland zal daaraan een belangrijke bijdrage kunnen leveren. Ook daarover hoor ik graag het oordeel van de Minister.

Ik heb gezegd, dat Nederland ten aanzien van de landbouw een speerpuntfunctie vervult. Dat doet Nederland niet alleen in de werkelijkheid van deze bedrijvigheid, maar ook in het kader van het onderwijs, het onderzoek en de voorlichting. Dit gebeurt met heel weinig middelen. Dit heb ik zoëven geschetst in relatie tot de resultaten. Daarom wil ik er ook voor pleiten, dat niet wordt geknabbeld aan de middelen voor het landbouwkundig onderzoek, de technologie, het onderwijs en de voorlichting. In relatie tot de resultaten kan de kosteneffectiviteitanalyse in die sector niet anders dan uiterst positief worden gewaardeerd.

Gisteren heeft er een uitgebreide openbare commissievergadering plaatsgevonden. De tijd ontbreekt mij om daarop uitvoerig in te gaan. De heer Hijmans heeft dit feit zoëven ook al genoemd. Ik meen dat dit ook voor de heer Veen geldt. Misschien kan de Minister ons nog iets medelen over wat in die commissievergadering is besproken. Misschien kan in de replieken daarover nog iets gezegd worden.

Ik wil nog spreken over de fiscale behandeling van de Nederlandse agrariër. Wij hebben daarover uitvoerige nota's gehad. Laatst hebben wij nog een stuk gekregen, nr. 16 727, van de Tweede Kamer der Staten-Generaal over de belastingdruk en de landbouw en de overige lid-staten van de EEG. Daarin is een goed theoretisch overzicht gegeven. Daaruit blijkt echter wel dat de belastingdruk, evenals het systeem, aanzienlijk verschilt. Dit werkt in feite sterk concurrentievervalsend. De Nederlandse ondernemer verkeert wat dat betreft in een ongunstige positie. Ook wat de overdracht van zijn bedrijf betreft. Het gaat echter niet alleen om hetgeen in dat stuk geschreven staat. Het gaat ook om de eisen die de Nederlandse fiscus aan de administratie van de agrariër stelt. Uit recente contacten met Westduitse, Belgische, Franse, Italiaanse en Engelse collega's bleek mij bij herhaling dat de eisen die de Nederlandse belastingdienst stelt in andere landen volstrekt ongebruikelijk zijn.

De heer Christiaan heeft hierover trouwens gesproken bij de financiële beschouwingen. Ik zou het van harte toejuichen als daarvoor de aandacht van de Minister van Financiën werd gevraagd. Ik wordt hiervan graag op de hoogte gesteld.

Wat de bosbouw en de Visserij betreft sluit ik mij aan bij de woorden van de vorige sprekers. Ook de visserij is een buitengewoon belangrijke tak van bedrijvigheid in ons land. Ik prijs de Minister ook voor de eindregeling die hij ten aanzien van het aardgas heeft weten te treffen.

Wat de degressieve prijsstelling en de zuivel betreft wordt er op dit ogenblik in Brussel schijnbaar over gedacht in plaats van de degressieve heffing te komen tot een afvloeiingsregeling voor de oudere landbouwer op de kleinere bedrijven. Ik heb begrepen dat zowel in Nederland als in Engeland als in Denemarken daarvoor veel belangstelling bestaat. Ik hoor hierover graag het oordeel van de Minister. Wat ons betreft is het een goed initiatief.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 15.16 uur tot 15.30 uur geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de ontwerpen van (rijks)wet:

Verandering in de Grondwet van bepalingen inzake grondrechten (16 905);

Verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de toelating, uitzetting en uitlevering, het Nederlandschap en het ingezetenschap (16 906, R 1169);

Verandering in de Grondwet, strekkende tot opnemings van een bepaling betreffende het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam (16 907);

Verandering in de Grondwet, strekkende tot opnemings van bepalingen inzake sociale grondrechten (16 908);

Verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake het koningschap (16 909, R 1170);

Verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de Koning en de ministers alsmede de staatssecretarissen (16 910);

Verandering in de Grondwet, strekkende tot opnemings van een bepaling inzake de ministerraad alsmede tot wijziging van de bepaling inzake het constraiegn (16 911, R 1171);

Verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de inrichting en samenstelling van de Staten-Generaal (16 912);

Verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de verkiezing van de Tweede Kamer en de Eerste Kamer der Staten-Generaal (16 913);

Verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de werkwijze van de Staten-Generaal (16 914);

Verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake het geven van inlichtingen door de ministers en de staatssecretarissen en het recht van onderzoek (16 915, R 1172);

Verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de Raad van State, de Algemene Rekenkamer en vaste colleges van advies en bijstand (16 916, R 1173);

Verandering in de Grondwet van bepalingen betreffende de wetgevendemacht en de algemene maatregelen van bestuur alsmede tot opnemings van bepalingen betreffende andere voorschriften (16 917, R 1174);

Verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de buitenlandse betrekkingen (16 918, R 1175);

Verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake uitzonderingstoestanden (16 919);

Verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de belastingen (16 920);

Verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de begroting (16 921);

Verandering in de Grondwet, strekkende tot het doen vervallen van de artikelen 73 en 190-192, alsmede tot het opnemen van een bepaling inzake het geldstelsel (16 922);

Verandering in de Grondwet van de bepaling inzake de regeling van delen van het recht in algemene wetboeken en tot opnemings van een bepaling inzake algemene regels van bestuursrecht (16 923);

Verandering in de Grondwet, strekkende tot opnemings van een bepaling betreffende de instelling van een of meer algemene, onafhankelijke organen voor het onderzoek van klachten betreffende overheidsgedragingen (16 924);

Verandering in de Grondwet van bepalingen inzake ambtenaren (16 925);

Verandering in de Grondwet, strekkende tot opnemings van een bepaling inzake de openbaarheid van bestuur (16 926);

Verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake adeldom en ridderorden (16 927, R 1176);